

Lgp Sandra Särav-Tammus
Majanduse ja innovatsiooni asekanstler
Majandus- ja
Kommunikatsiooniministeerium
Suur-Ameerika 1
10122 TALLINN

Teie 13.06.2025 nr 10-1/2281-1

Meie 9.07.2025 nr 6.1-1/92-1

ITL-i tagasiside Reaalajamajanduse visioonile 2030

Täname võimaluse eest anda tagasisidet Reaalajamajanduse visiooni 2030 kavandile (edaspidi visioon). Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit (ITL) peab reaalajamajanduse (RTE) arengut oluliseks sammuks ettevõtluskeskkonna edasises andmepõhises arengus ning tunnustab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi seniseid pingutusi selle valdkonna süsteemsel arendamisel.

ITL toetab vajadust RTE visiooni dokumendi uuendamiseks ning toetab selles toodud eesmärgid ja suundumusi. Samas näeme vajadust täpsustuste ja paranduste järele, et muuta visiooni rakendamine mõjusamaks ja selgemaks nii ettevõtjatele kui ka avalikule sektorile.

ITL peab RTE visiooni keskseks eesmärgiks **Eesti riigi ja ettevõtluskeskkonna toimimise muutmist efektiivsemaks, lihtsamaks ja andmepõhiseks.**

1. Kommentaarid ja ettepanekud reaalajamajanduse skoobi kohta

- 1.1. Toome välja vajaduse täpsustada, **mida visioonis mõistetakse „andmemajanduse“ all.** Kas selle all mõistetakse andmepõhiste teenuste ja toodete kaudu loodavat lisandväärtust või pigem andmetega seotud tegevuste töömahtu? Mõjumõõdik „andmemajanduse osakaal SKT-st“ viitab justkui andmekasutusega majandusele (*data-driven economy*), kuid rahvusvahelises tähenduses mõistetakse andmemajanduse (*data economy*) all pigem andmetel põhinevaid uusi teenuseid ja tooteid, mitte lihtsalt andmete kasutamist äriotsuste tegemisel. Samuti vajab selgitamist, kas sihttaseme 10% määramisel on kasutatud kulupõhist või turupõhist metoodikat.

- 1.2. Samuti vajab visioonidokumendis käsitletava **RTE ulatus ja fookus selgemat määratlemist**. Dokumendis käsitletakse reaalamajandust vaheldumisi väga kitsas tähenduses, keskendudes haldustoimingute andmepõhisele digiteerimisele, samas kui mujal tuuakse sisse märksa laiemad teemad, sealhulgas ettevõtete omavaheline (B2B) andmevahetus, tehisintellekti rakendused, andmeruumid, asjade Internet (IoT), tööstuse digitaliseerimine ja terviseandmed. Selline varieeruv käsitlus muudab visiooni elluviimise ebaselgeks ning teeb võimatuks tulemusmõõdikute saavutamise planeerimise ja nende täitmise mõõtmise.
- 1.3. Teeme ettepaneku, et vastutavad ministeeriumid – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning Justiits- ja Digiministeerium – koos **defineerivad andmemajanduse ja seejärel kitsamalt selle sees RTE**. Kui visiooni kavandi ulatus on paigas, võiks seda käsitleda erinevates vaadetes: majandustehingud, haldustoimingud (andmete kasutus nõuete täitmiseks - load, aruandlus, toetused) ja muud teemad (andmekaitse ja isikuandmete kasutus, rollijaotus riigis, rahvusvaheline koostöö, jms).
- 1.4. Dokumendis toodud visiooni sõnastuses „*Aastal 2030 on Eestis ettevõtlusega tegelemine tõhus ja usaldusväärne, kus tänu reaalamajandusele on aruandlus ja suhtlus riigiga lihtne, õiged ja kvaliteetsed andmed on õigel ajal kättesaadavad ning toimib automaatne andmevahetus, mis loob igale ettevõttele väärtust ja vähendab bürokraatiat*“ ei ole mõistetav **ettevõtete omavaheline andmevahetus (B2B)**. See kaob aruandluse ja riigiga suhtluse lauseosade alla ära, kuid peaks ITL-i hinnangul olema visiooni sõnastuses olema selgelt välja toodud.
- 1.5. ITL soovib kaaluda **selgemate fookuste seadmist** visioonidokumendis. Teeme ettepaneku, et visiooni dokumendi sissejuhatuses võiks selgelt välja öelda, et (perioodil näiteks kuni 2028) fookus on haldustoimingutel ja täpsemalt aruandlusel ning e-arvetel. Sarnaselt tuleks paika panna fookusteemad ka järgmisteks perioodideks.

2. Ettepanekud majandustehingute ja haldustoimingute kohta

2.1. Majandustehingud

- ITL toetab visioonis seatud eesmärki suurendada masinloetavate e-arvete kasutust ja soovib selle seada prioriteediks. Leiame, et Eesti võiks seada sihiks olukorra, kus **kõik käibemaksukohustuslaste vahelised arveldused toimuvad e-arvete vormis**.
- Toetame **ettevõtete vaheliste andmevoogude võimaldamist kogu tarne-, tootmis- ja logistikaahela üleselt** saavutades seeläbi äritegevuse kasvu. Soovime, et see kajastuks visiooni kavandis selgemalt.

- Visiooni tegevussuundade jaotuses on ITL liikmete hinnangul **tegevussuunad 1 ja 3 sisuliselt suurel määral kattuvad**. ITL soovib kaaluda, kas neid on vaja käsitleda eraldi või saaks need esitada sidusama ühise majandustehinguid puudutava tegevussuunana.

2.2. Haldustoimingud

- ITL-i hinnangul peaks **RTE visioon sisaldama suuremat ambitsiooni ja süsteemset lähenemist andmepõhise aruandluse edendamiseks, sealhulgas maksude, statistika ja järelevalve kontekstis**. Näeme, et just aruandluse automatiseerimine ja standardiseeritud masinloetavad andmevood võivad tuua olulise kokkuhoiu nii ettevõtjatele kui ka riigile, võimaldades keskenduda sisulisele tööle. Riigi eesmärgiks peakski olema süsteemne liikumine efektiivse, masintöödeldava ja ennetavalt andmeid kasutava halduse suunas. Lisaks aruandlusele on oluline käsitleda andmete kasutust lubade ja toetuste taotlemisel.
- Riigiga suhtlemine peab olema võimalikult sujuv, sealhulgas peab vähenema dubleeriv aruandlus, mis nõuab ettevõtjalt korduvalt samade andmete esitamist erinevatele asutustele. Oluline on, et visioonis oleks **selgelt esile toodud „once-only“ põhimõtte rakendamine** – see tähendab, et ettevõtja peab andmeid esitama vaid ühe korra ning riik korraldab edasist andmevahetust asutuste vahel. Antud printsiip kehtib Eestis juba pikki aastaid, seega on tegemist asutuste jaoks kehtiva kohustuse tegeliku täitmise tagamisega.

3. Muud teemad

- 3.1. ITL-i hinnangul on **andmekaitse ja isikuandmete kasutuse läbimõeldud korraldus** reaalajamajanduse arengus vältimatult oluline. Kuigi visioon seda teemat eraldi ei käsitle, tuleb riigis asutuste koostöös tagada, et andmete kasutamise ja privaatsuse põhimõtted oleksid ühiskonnas laiemalt kokku lepitud ja usaldusväärselt ning arusaadavalt rakendatud. Selle saavutamiseks on vajalik Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tihe koostöö Justiits- ja Digiministeeriumiga. Koordineeritud ja läbimõeldud lähenemine kogu andmete temaatikale sealhulgas andmehaldusele, isikuandmete kasutusele ja andmenõusolekuteenustele, mis on kooskõlas isikuandmete kaitse regulatsioonidega, võimaldab tagada ka reaalajamajanduse stabiilse ja jätkusuutliku arengu. Antud teema ei vaja tegevustena kajastamist RTE visiooni dokumendis, kuid andmekaitse regulatsioonides peab arvestama ka RTE toimimise mudelitega.

- 3.2. ITL rõhutab **vajadust selge rollijaotuse järele** ministeeriumide vahel. Reaalajamajanduse visiooni edukas elluviimine eeldab kokkuleppeid vastutuse osas, eriti valdkondades nagu andmeruumide arendamine, andmete riskasutus, andmepõhise juhtimise tööriistad ja ettevõtjate enesehindamise lahendused. Ilma selgete rollide ja vastutusala deta on oht, et visiooni elluviimine jääb killustatuks.
- 3.3. Lisaks juhhib ITL tähelepanu vajadusele **selge tegevuskava järele** visiooni elluviimiseks. Ilma konkreetsete tegevuste, ajakava ja **iga tegevuse eest ühe vastutajata** on visiooni keeruline rakendada. Oluline on, et riik looks võimalused, mille kaudu erasektor saaks arendada ja pakkuda standardipõhiseid, kasutajasõbralikke ja usaldusväärseid digilahendusi. Tegemist ei ole ainult Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja selle haldusala, vaid valdkondade ülese visiooni ja tegevuskavaga.
- 3.4. Vaja on täpsustada vähemalt järgmisi **mõõdikuid** ja vajadusel **luua metoodika** nende mõõtmiseks:
- Äritarkvara kasutuselevõtu kasv aastas eeldab juurdekasvu hindamiseks baastaset. Top10-põhine mõõtmine võib anda ebatäpseid tulemusi ja tekivad mõõtmisvead, kuna ei arvesta top10 ettevõtete vahelisi liikumisi. Lisaks on kasutusel palju rahvusvahelisi äritarkvarasid, mille kasutuse kohta ei pruugi teavet saada.
 - Mõõdik „ettevõtjate teadlikkus RTE lahendustest“ vajab samuti kriitilist hinnangut. Baastase 78% ja sihttase üle selle ei ole tõenäoliselt realistlikud, arvestades varasema uuringu madalat representatiivsust ning ettevõtjate koguarvu Eestis.
 - Mitmetes kohtades esitatud mõõdikud vajavad ka sisulist lahti kirjutamist. Näiteks tuleks täpsustada, milliseid koolitusi mõõdetakse mõõdikus „osalejate arv koolitustes aastas – sihttase 1000“.
 - Lisaks soovime selgust mõõdikus „RTE tiimi osalusega piiriüleste projektide arv aastas“. Tuleks täpsustada, kes on RTE tiim – kas ainult Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium või laiem koostöövõrgustik koos ettevõtjatega ning kes on vastutav projektide realiseerumise eest? Praegune sihttase kaks projekti aastas tundub ambitsioonika visiooniga võrreldes liiga madal.
 - Mõjumõõdik „Ettevõtjate halduskoormus (nool alla) 50% (baastase puudub)“ - kuidas on võimalik tegelikku mõju mõõta, kui baastase pole teada? Vaja on kirjeldada plaani baastaseme teada saamiseks.
- 3.5. **Rahvusvahelise koostöö** peatükis on mõeldud koostööd Euroopa Liidu ja kolmandate riikidega – palume seda visioonis täpsustada, kuna hetkel ei ole see dokumendis arusaadav.
- 3.6. Kogu **õppe ja koolituste temaatika** vajab tegevuskavas üle vaatamist. Visiooni kavandis on kajastatud ainult täiendkoolitused. See on aga hetkevajaduse rahuldamine ja pikas perspektiivis pole see jätkusuutlik. Kindlasti on andmemajanduse ja RTE teemade jaoks vaja ka tasemeõppe õppekavasid või õppekavade mooduleid nii kutse kui kõrghariduses.

Loodame, et leiate võimaluse täiendada ja täpsustada visioonidokumenti vastavalt ülaltoodule. **ITL on valmis panustama visiooni rakendamisse ning pakkuma nii sisendit, ekspertiisi kui ka partnerlust edasistes tegevustes.** Näeme, et reaalamajandusel on Eesti majanduse ja ühiskonna arengus oluline roll ja selle edukas elluviimine saab toimuda vaid läbi selge suuna, laiapõhjalise koostöö ning tasakaalustatud lähenemise andmete kasutusele.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Doris Põld
Tegevjuht

Kadri Pungas, kadri.pungas@itl.ee